

a papi eszméknek buzgósággal, tettel, hirdetéssel, felelless meg az ünneplés által kifejezett szeretetnek szeretettel; az áldásnak áldással; Istennek életedért hálával; hiveidnek vonzalmukért vonzalommal; az anyaszentegyháznak javaiért kötelességgel; családodnak a szeretetért jóléttel; paptársaidnak a hozzád való ragaszkodásért felelless meg a papi eszmény szigorú és tiszta őrizésével! . . . Ti pedig mindnyájan mondjátok ezekre reá én velem: úgy legyen!

BÜLÖNY VILMOS.

IRODALMI ÉRTESÍTŐ.

Magyarország története. Nemzetközi helyzetünk szempontjából. 1-ső füzet: A magyar monarchia megalakulása Álmos, Árpád, Szent István alatt. Irta dr. *Köváry László*. Kolozsvár, Stein J. könyvkereskedése. Ára 1 kor. 50 fillér. Előszó és 84 l. — Ez első füzet egy két kötetben megjelenő nagy történeti munkának méltó bevezetése. Ranke 84 éves korában fogott legnagyobb munkájához. Köváry 10 évi előtanulmányai után is (Erdély ritkaságai, régiségei, nevezetes családei, Székelyhonról, 1848/9. története stb.) még több év múlva bocsátotta ki Erdély első részletes, forrásokra hivatkozással megírt alapos történelmét hat kötetben. Ezután a Millennium közeledtével Ipolyi és Szilágyi Sándor buzdítására hozzá fogott egész hazánk, a teljes magyar birodalom történetének megírásához s modern új szempontból: „hazánk történetét európai helyzetében, külpolitikájának folytonos alakulásában“ tárgyalja behatóan.

Szerző most 86 éves korában kezdi élte legfontosabb, mindent egybefoglaló munkáját közre adni, de nem a nagyközönség, hanem a hívatottak számára, „mintegy kézirat gyanánt — jegyzi meg szerényen — kevés példányban“.

Tehát az útmutatás, az új úttörés feladata e komoly és becses munkának. Jó időben jelent meg, éppen amikor ifjabb történetíróink gyári munkával kezdik előállítani a nagyközönség kezébe szánt s nagy hasznot váró munkáikat. Gazdag illusztrációkkal fedik el a felfogás tájékozatlan együgyűségeit. Oly kezek, melyek kapára, csépre valók inkább, igyekeznek ideális alakot faragni oly kétes jellemű, botránkozást keltő középkori nagyságokból, mint a falánk Bakacs, a fősvény és kétszínű

Szelepcsényi, a telhetetlen és szenteskedő Esterházi Pál és Teleki Mihály, kik a gyengébbek kifosztásával s a haza hasznos eladásával igyekeztek szent céljukat, családjuk s nemzetségük s önmaguk anyagi boldogulását előmozdítani. Jó példát mutatott erre nekik a kapzsi Perényi nádor, ki olasz, a tudós Pázmány érsek, ki spanyol zsoldban élt és hízott; még inkább I. Ferdinand, ki a magyar urakat 100,000 spanyol arannyal vette meg s a hatalmas V. Károly, az első amerikai milliomos, ki a német császári trónt vásárolta meg a választó fejedelmek, birodalmi rendek, államférfiak és mágnások¹ pénzbeli megvesztegetésével.

E történetírónak felcsapott kicsiny óriások a hazai és világtörténelem összehordásánál a szerkesztés módját követik. Így könnyű a halmokból hegyet rakni s még a szemétdomb is Tátrának tűnhetik fel. Kőváry távol áll e nagyon is modern iránytól. Ő Herder és Macaulay bölcs intését követi. Neki a történelem az élet mestere, a mult tanítja őt a jövőre s fel akarja tüntetni biztos vonásokban, hogy nemzetünk ezeréves vihardult, de sziklaszilárd alkotmányával honnan hova igyekezik.

Életre való, szép, színes stílusban, a Mindszenti, Mikes, Bethlen és Kemény János nemes magyar nyelvén adja elé hazánk történetét, áttekintve Európa akkori viszonyai fölött. Csak a mondák, legendák túlzott méltatását hagyná el a mai józanabb, realisabb világban. Szent István irodalmi érdemeit a sutba dobhatta volna, mert a legendák közé tartozik. Anonymus hazug erdélyi oláh fejedelemségét, Kézai mesés Lehel, Bulesu és Botond óriásait, kik a 31. 33. 40. 48. 53. lapon igen sokszor, félszáz éven is túl, mesésen fennszárnyalnak, talán a valószerűség földére is le lehetett volna szállítani.

K.

Az élő, önálló, személyes meggyőződésen alapuló hitre való nevelésről. Irta *Harsányi István* sárospataki ref. főgymn. vallástanár, theol. magántanár. 31 l. Ára 60 fillér. Tanári székfoglaló értekezés és mindjárt hozzátéhetjük, tudományos alapon. Lélektanilag tekinti a kérdést. Igazi vallásosság csak ott van, hol élő, személyes meggyőződés létezik. Tehát a vallásos nevelésnek arra kell irányulnia, hogy az élő hit, a személyes meggyőződés kifejlődjék. E felfogás az egyházi hitelveket nem zárja ki, mert a vallásos meggyőződés ala-

¹ A Habsburg-házat felemelt számadások fenmaradtak. Lásd Fraknói Verbőczyét. 107. l.

külhat azok alapján, csupán oly hitnézetek tanításától óv, melyek a természettudományi ismeretekkel homlokegyenest ellenkeznek s a meggyőződés kialakulására zavarólag hatnának. A vallástanításnak az itt kifejezett célzt kell szem előtt tartani a népiskolában, a felsőbb tanintézetekben és a szószéken az igehirdetésnél is. A vallástanításnak e célját elősegítheti a tanári testület vallásos szelleme és a vallástanárnak a hit- és az erkölcsi eszmék iránt való lelkesültsége. Mindezeket értekező elismerésre méltó theologiai tanultsággal, a tárgy iránti meleg szeretettel és helyes pedagógiai érzéssel fejtegeti. Harsányi: tartalmas, tanulságos füzetét ajánljuk különösen a vallástanítással foglalkozók figyelmébe.

Lörinczi István székelykereszturi lelkész szerkesztésében „*Unitarius Egyház*“ czimen egy új lap indult, mely egyelőre minden hónap 15-én jelenik meg. Az új lap programja: „fölkeresni az egyházi élet ama téreit, hova idősebb testvérei másfelé való lefoglaltságuk miatt el nem juthatnak“. Az 1-ső szám oct. 15-én jelent meg bő tartalommal, vezércikkekkel, közigazgatási, nevelési, vallásoktatási és más czikkekkel. Az új lapnak programja munkálására szerencsét kívánunk. Előfizetési ára egy évre 6 korona; félévre 3 kor., mi Lörinczi István szerkesztő czimére küldendő Székelykereszturra.

Értesítés. Az *Ujszövetségi apokrifusok* előfizetőinek és mindazoknak, a kik e hézagpótló munka iránt érdeklődnek, szíves tudomására hozom, hogy a munka ez év karácsonyára feltétlenül megjelenik. Minthogy pedig a bolti ára 6 korona lesz, újlag tisztelettel felhívom az érdeklődőket, hogy arra előfizetni sziveskedjenek. Az előfizetést 4 koronával f. é. október hó végéig elfogadom. Már most tudatom azt is, hogy a kik az előfizetést előre be nem küldik, azoknak a munkát utánvétellel küldöm meg. Pozsony, 1905. okt. 1. *Raffay Sándor*, theol. akad. tanár.

KÜLÖNFÉLÉK.

Ferencz József püspök Isten kegyelméből megérte ötvenedik évét annak, hogy Isten ígését ékes nyelven hirdetni kezdette és az idei főtanácsn on eseményekben gazdag püspökségének huszonkilencedik évéről teheti meg jelentését az örvendező főtanácsnak.

A róm. kath. egyház számára azt igénylik védői, hogy az az egyetlen egyház, melynek tana és általános politikája sohasem változott. Ezt a róm. kath. egyház történelme másként mutatja. Hiteles tekintélyek mást bizonyítanak. Azt bizonyítják, hogy mind a tanban, mind a tanok magyarázatában ez egyházban nagy változások történtek. A halottakért való imádkozás 250-ben kezdődött; a szentek, martýrok és angyalok imádása 350-ben; Mária imádása 431-ben; ismeretlen nyelven imádkozás 500-ban; képek és ereklyék tisztelete 788-ban; a papoknak a világiakétól különöltözete 500-ban; pápai felsőbbség 606-ban; harangok keresztelése 965-ben; papok kötelező nőtlenége 1000-ben; az egyház csalhatatlansága 1076-ban; bűnbocsátó czédulák áru lása 1190-ben; az átlényegülés tana 1215-ben; a szeplőtelen fogantatás 1854-ben; a pápa csalhatatlansága 1870-ben. Így mutat a róm. kath. egyháztörténelem.

Szász Károly. Nincs többé! A halhatatlanság honába költözött. Reformatus pap és püspök volt. De tanultsága, széles látóköre, szellemi emelkedettsége az egyetemes protestantismusévá tették, s halála az egész hazai protestantusnak gyásza. Nagy tehetség mellett rendkívüli munkaerő lakott benne és imákkal, számos beszéddel és tanulmányal, köztük a Channing ismertetésével, gazdagította az egyházi irodalmat; de ezek mégis csak kisebb része terjedelmes írői munkásságának. Ennél még többet nyújtott eredeti költői művekben és főleg a világ nagy költőiből való páratlan, remek fordításokban a nemzeti irodalomnak. Fényes név és örökség, mit hátrahagy!